

13. Селіванова О. О. Нова типологія перекладацьких трансформацій (на матеріалі українсько-російського перекладу) / О. О. Селіванова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://selivanova.net/downloads/new%20typology%20of%20transformations%20in%20translation.doc>

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ЕМОЦІЙНА СПЕЦИФІКА НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО ТЕКСТУ

Галина Олейнікова

к. філол.н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет (Україна)

З давніх пір мова розглядається як орган, який утворює думку і робить вплив на формування системи понять і цінностей у свідомості людини [2, с.127].

Кожна мова – це складова частина культури народу, з допомогою якої створюється певна модель навколишнього нас світу. Дана модель знаходить своє відображення у вигляді певних структур свідомості, які мають назву «концепт» [3, с. 17].

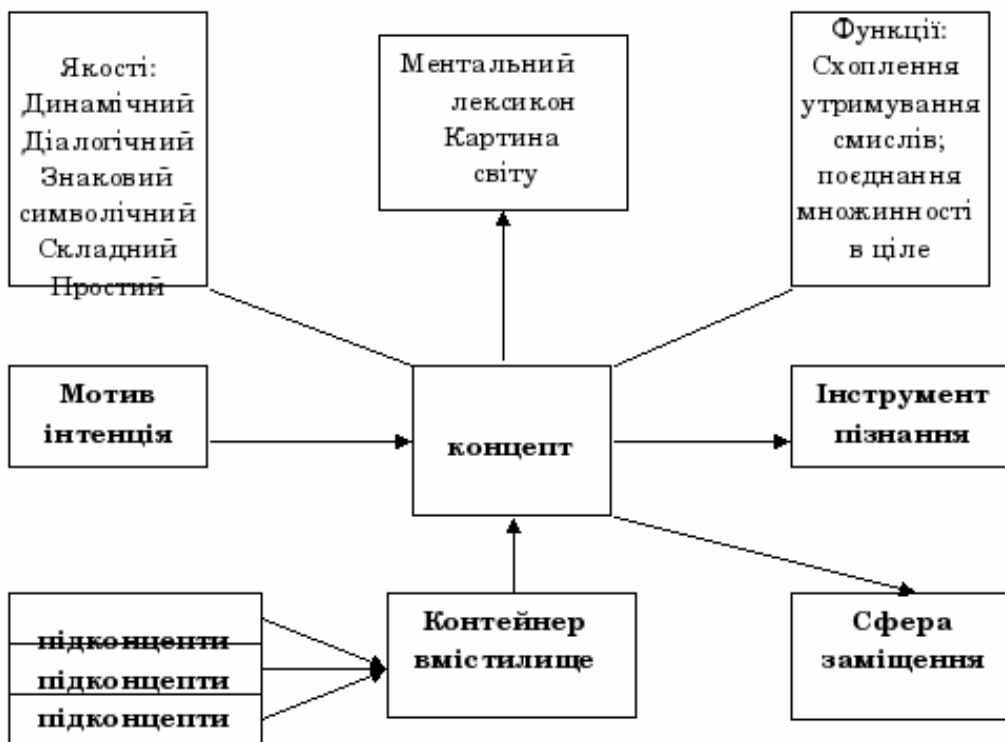
Запропонована стаття має на *меті* розкрити суть основних лінгвістичних дефініцій ключових термінів *концепт*, *емоція* та з'ясування їх репрезентації в тексті.

Наукова новизна праці пов'язана з аналізом матеріалів присвячених поняттю концепт та емоція і демонструє використання емоційного концепту «Страх» у жанрі науково-фантастичного тексту з позиції когнітивної лінгвістики.

Поняття *концепт* є ключовим в когнітивної лінгвістиці, це найважливіша складова лінгвістичної картини світу (Н. Д. Арутюнова, А. Вежбицкая, С. Г. Воркачев, Н. А. Красавській, Е. С. Кубрякова, Ю. С. Степанов, В. І. Шаховській і ін.). На думку З. Д. Попової, концепт трактується як ідеальна сутність, яка формується в свідомості людини у вигляді глобальної, організованої одиниці розуму, багатовимірної ідеалізованої освіти, що відбиває в себе багатовікові накопичення етносу про навколишню референтну ситуацію [7, с. 30].

Хоча термін *концепт* перебуває у центрі уваги сучасних дослідників, сам термін не отримав ще однозначного и загально визначеного тлумачення. Позначаючи *концепт*, лінгвісти синонімічно вживають наступні терміни: поняття, образ, схема явищ, ментальний згусток, пучок смислів, квант знання [6], гештальт. Але, як справедливо зазначає В. З. Дем'янков, концепт - це багатовимірне ідеалізоване утворення, що включає культурно зумовлені уявлення народу про навколишній світ, яке має спосіб виражатись за допомогою системи мовних засобів [3, с.30].

Аналізуючи *концепт* С. А. Жаботинська відмічає його роль та сутність яка має оперативну одиницю мислення та може мати, а може й не мати чіткої логічної форми, але це завжди знання структуроване у фрейм [4]. Подібні одиниці (фрейми) розташовуються на глибинному рівні свідомості та містять основну, типову і потенційно можливу інформацію, яка асоціюється з певним *концептом*. Дослідниця пропонує предметноцентричну фреймовану схему репрезентації поняття концепт (4):

Отже, представлена схема поняття *концепт* демонструє подібне поняття, яке є втіленням насамперед людської інтенції, мотиву психолінгвістичного вмістилища, в той же час це реалізація пізнання докільця, пізнання ментального та емоційного «коду до розуміння суті явищ» [6] лінгвістичної картини світу.

Серед концептів виділяється особливий вид - емоційні концепти. Ядром цих концептів є базові емоції, що утворюють власні концептуалізовані предметні області, які об'єднуються в загальні слова, речі, асоціації, образи і т.д. Вони

формують емоційний простір тексту, який містить певну авторську спрямованість, емоційну інформацію, організовану в певну модель емоційної ситуації. Як справедливо відзначав В. І. Шаховский, емоції – це «ядро людини, мовної особистості» [8, с. 63]. Вони є одним з найбільш яскравих людських чинників, експлікованих в мові, виступають як внутрішня мова, як система сигналів, за допомогою якої суб'єкт дізнається про значимість того, що відбувається [8].

Вираження емоцій за допомогою мовних засобів є об'єктом інтенсивних досліджень в галузі когнітивної лінгвістики (див. Роботи П. К. Анохіна, А. Н. Лук, Е. А. Маркіної, П. О. Селігей, В. І. Шаховського, І. Б. Щёболевой, R. Plutchik і ін.). *Концепт і емоція* невіддільні, тому важливим кроком до розуміння концепту є вивчення емоційного феномена в репрезентуванні навколишньої дійсності.

У нашому дослідженні розглядається емоційний концепт «Страх» і його актуалізація лексичними засобами англійської мови в області наукової фантастики. З огляду на специфіку даного жанру, де квазіреальність домінує над реальністю, можна висунути *гіпотезу*, що емоція страху буде базовою емоцією, фундаментальна властивість якої, буде виражати інстинкт самозбереження людської особистості [5, с. 34] в забезпеченні його життєдіяльності в вигаданому світі.

Страх супроводжує людину все його життя, проникає в усі сфери діяльності, розвивається разом з ним, змінює форми свого прояву і розширює список причин виникнення. Лексичні одиниці вираження емоційного концепту «Страх» мають різноманітний характер. У обраної нами області (сфера англомовної наукової фантастики) виділяються три типи даних лексичних одиниць: виразні, номінативні та описові [7, с. 5]. Виразні одиниці включають в себе вигуки і оклики: (Oh, horror upon horror!; Oh, God!) [9; с. 126], дієслова to fear, to horrify, to scare, to frighten – боятися, жахати, злякатися, лякати), іменники fear, horror, fright, terror, consternation – страх, переляк, жах і їх деривати, наприклад, прикметники і прислівники: frightful, horrible, terribly, frightfully – полохливий, страшний, жахливий, жахливо, страшно і т.д.

Номінативні одиниці є синонімом імені страху (fear). Дані одиниці діляться на одиниці первинної і вторинної номінації. Лексичні засоби первинної номінації представляють собою первісні дієслова, іменники і їх деривати: to fear – fear – fearful; to awe – awe – awful. Номінативні одиниці вторинної номінації включають метафоричні словосполучення, наприклад: to shake the innermost depths of one's soul [9, с. 36]). Нарешті, лексичні засоби, що описують, представлені стійкими

порівняннями (looking as pale as death [9, с.66]); і фразеологізмами (my heart has been in my mouth, chicken-hearted person, a heart of oak – боягузливий людина, безстрашний чоловік) [9, с. 67].

Описують одиниці включають стійкі порівняння з поведінкою або звичками тварин (to run like a deer, to tremble like a rabbit – тремтіти як кролик, бігти як заєць), фразеологізми, що описують переживання страху або поведінку в ситуації його переживання (to have one's tail between one's legs – піджати хвіст, to have one's heart in one's shoes – серце кевкає), лексико-семантичні засоби, які репрезентують емоційний концепт «страх» через опис поведінки людини в ситуації переживання страху, наприклад: He was joking hard and laughing loudly a his own wit, though his eyes were furiously tossing about.

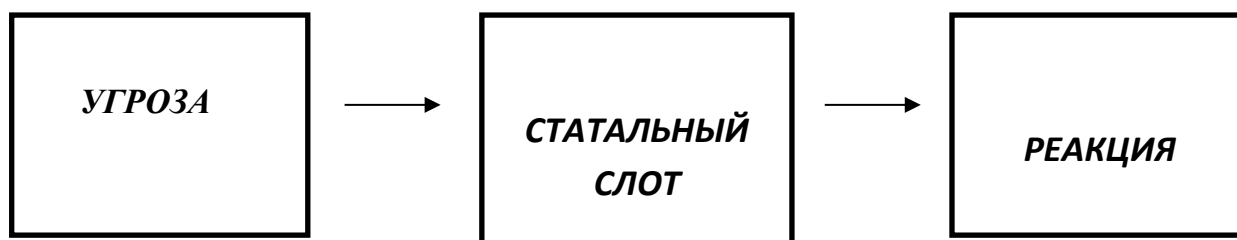
Досліджуючи лексичних пласт, що виражає емоційний концепт «Страх» в області англійської наукової фантастики, був використаний метод фреймової аналізу, запропонований А. А. Борисовим в своєму дослідженні «Фреймовий моделювання емоційного концепту СТРАХ» на матеріалі англійських лексикографічних джерел [1, с. 183]. Існують різні трактування поняття фрейм, однак, загальними для всіх є такі положення:

- Фрейм – структура, що представляє деяку стереотипну ситуацію;
- Фрейм – когнітивна область, асоціюється з певною мовною одиницею.

Метод А. А. Борисова має на увазі розподіл будь-якого емоційного концепту на слоти або осередки, що знаходяться в основі його структури. Отже, аналізуючи науково-фантастичні розповіді Едгара По ми прийшли до висновку, що емоційний концепт «Страх», стикаючись з незвичайною, вигаданою ситуацією, містить в собі 3 слота: загроза, сталевий слот і реакція. Схематично це положення можна представити в такому графічному способом (див. Схема 1).

Схема № 1

Структурная організація концепта «страх» в англійській картині науково-фантастичного світу

Ми бачимо, запропонована вище схема виділяє 3 структурних компонента або слота концепту «Страх», які знаходяться в тісному зв'язку між собою.

Слот «загроза», що містить інформацію про причини виникнення і джерела страху, включає в себе наступні підслоти: жива істота, неживий об'єкт або явище.

Статальний слот надає інформацію про особливості поведінки людини в стані страху і ділиться на осередки: експерієнцер (людина, що знаходиться під впливом страху), стан страху (опис різновидів і характеристик страху), а також симптом (фізіологічні зміни в організмі і зовнішності людини в стані страху).

Слот «реакція» надає інформацію про дії людини, що знаходиться під впливом емоції страху, які спрямовані на усунення небезпеки. Даний слот представлений наступними підслотами: протидія загрози, уникнення загрози, потрапляння під вплив загрози, ігнорування загрози.

Таким чином, вивчення емоційного концепту «Страх» і реалізація його компонентів у жанрі наукової фантастики дозволяють нам простежити за авторською інтенцією, виділити характерні особливості емоційно концепту «Страх», а також визначити його вплив на когнітивні процеси і композиційно-мовленнєву структуру цілого науково-фантастичного тексту.

Література:

1. Борисов О. О. Фразеологічні засоби репрезентації емоційного концепту СТРАХ у сучасній англійській мові / О. О.Борисов // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Вип. 14. – К. : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2005. – С. 28-33.
2. Гумбольд В. Фон. Язык и философия культуры / В.Фон.Гумбольд. - М.: Прогресс, 1985., –324 с.
3. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В.З.Демьянков // Вопросы языкознания. – 1994. – №4. – С. 17-25.
4. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського університету. – Сер. Філологічні науки. – 1999. – Вип. 11. – С. 12 – 25.
5. 5. Изард К.Э. Психология эмоций: Пер. с англ. / К,С,Изард. – СПб.: Питер, 2000. –464с.
6. Кубрякова Е. С. Демьянков В. З. Панкрац Ю. Г. Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – С. 90.

7. Попова З.Д., Стернин И.А. Понятие “концепт” в лингвистических исследованиях / З.Д.Попова – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1999. – 335 с.
8. Шаховский В.И. О лингвистике эмоций / В.И. Шаховский. – // Язык и эмоции. – Волгоград: Перемена, 1995. – С. 5-13.
9. Edgar A. Poe. Tales of the Grotesque and Arabesque / A. Poe Edgar. – Philadelphia: 1840. – 228 p.

**ИМПЛИЦИТНОЕ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЕ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ
ТЕКСТЕ. ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ АСПЕКТ.
(НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ В. БОРХЕРТА)**

Татьяна Поддубская

преподаватель

Измаильский государственный гуманитарный университет (Украина)

Разнообразие цветообозначающей лексики в словарном составе любого языка объясняется важностью зрительных впечатлений для индивида как одного из основных источников познания окружающего мира. Цвет как сложная система знаков привлекает пристальное внимание представителей различных сфер научного знания – философии, языкознания, психологии, физиологии и других. Названия цветов являются объектом научных исследований в области сравнительного языкознания (О. Коваль-Костинская, Н. Пелевина), этнолингвистики (А. Вежбицкая, Г. Яворская), психоллингвистики (Л. Лисиченко), описательной лексикологии (Г. Чикало, О. Панченко), семасиологии (Г. Алимпиева, О. Вербицкая, А. Высоцкий, Л. Грибова) [7, с. 156].

Языковые способы изображения цвета в художественном тексте выражают как осознанную, так и подсознательную реакцию автора на окружающую действительность и служат дополнительным источником при интерпретации произведения. По мнению Л. Шулиновой, использование цветовой лексики для передачи чувств и эмоций в художественном тексте, кроме отображения индивидуально-авторского видения мира, может быть мощным способом влияния как на индивида (читателя), так и на социальное сознание в целом [14, с. 106]. При функционировании в художественном тексте цветодетали используются не только в прямой номинации, но и выполняют стилистические задачи как художественно-